

Szeretet Szíriában

Tanuljunk Jacques Mouradtól

Jakab atya

Ugyanazon a napon, amikor értesültem róla, hogy elnyertem a Német Könyvkereskedők Békédíját, Szíriában elrabolták Jacques Mouradot. Két fegyveres férfi kért bebocsátást a *Mar Elian* kolostorba *Karjataan* kisváros külső részén, és Jakab atyát kereste. Valószínűleg kopár kis irodájában találtak rá, amely lakóhelyül is szolgált, és elvitték. 2015. május 21-én Jacques Mouradot az ún. Iszlám Állam (ISIS) túszul ejtette.

Először 2012 őszén találkoztam Jakab atyával, amikor újságíróként a háború sújtotta Szíriában jártam. *Karjataan* katolikus plébániáján szolgált, egyben a *Mar Musza* szerzetesrendjéhez is tartozott, amelyet a 80-as évek elején egy korai keresztény rend által elhagyott kolostorban alapítottak.

Ez egy különös és egyedülálló keresztény közösség, amelynek az a célja, hogy találkozzék az iszlámmal, és szeresse a muszlimokat. A rend szerzetesei és szerzetesnői lelkiismeretesen megtartják a katolikus egyház előírásait és liturgiáját, ám ugyanolyan elkötelezettek az iszlám mellett, és részt vesznek a muszlim hagyományban, beleértve a Ramadant is. Ez örültségnek tűnik, talán még nevetségesnek is: keresztények, akik – saját szavaikkal élve – beleszerettek az iszlámba. És mégis, ez a keresztény-muszlim szeretet Szíriában valóság volt egészen a közelmúltig, és sok szíriai szívében az is maradt. *Mar Musza* szerzetesei és szerzetesnői kezük munkájával, szívük jóságával és lélekből fakadó imádságaikkal olyan helyet teremtettek, amely

számomra utópiának tűnt; olyan helyet, ahol a végidők mindent mindennel megbékítő szemlélete talán még nem teljesedett be, de már érzékelhetően jelen volt, mint az eljövendő megbékélés ígérete.

Ilyen volt *Mar Musza*, ahogy megismertem: egy hetedik századi kőkolostor a szíriai sivatag hegyeinek nyomasztó magányában; egy hely, amelyet nemcsak a világ minden részéről jövő keresztények látogattak, hanem egyre növekvő számban muszlimok is, akik bekopogtattak a kapun, hogy találkozzanak keresztény testvéreikkel és nővéreikkel, hogy beszélgessenek, énekeljenek és együtt legyenek csendben; és a templom egy elkülönített sarkában, ahol nem voltak képek, iszlám szokásuk szerint imádkozzanak.

Amikor 2012-ben meglátogattam Jakab atyát, akkor barátját, *Paolo Dall'Ogliót*, az olasz jezsuitát, aki a *Mar Musza* közösséget alapította, nemrég utasították ki az országból. Paolo atya túlságosan őszinte volt az Aszad-kormány kritikájában, amely a szíriai nép szabadságra és demokráciára törekvő mozgalmát – amely kilenc hónapon át békés maradt – letartóztatásokkal és kínzásokkal, gumibotokkal és rohamfegyverekkel, végül szörnyű mézárásokkal és mérgeggel törte le, mígnem az ország polgárháborúba sülyedt. Paolo atya még a hivatalos szíriai egyházakkal is szembekerült, mert azok hallgattak a kormány erőszakos tetteiről. Hiába próbálta meggyőzni Európát, hogy támogassa a szíriai demokratikus mozgalmat, és hiába szólította fel az Egyesült Nemzeteket, hogy hozzanak létre repülésmentes zónát, vagy legalább küldjenek megfigyelőket. Hiába figyelmeztetett, hogy ha a világi és mérsékelt csoportokat cserben hagyják, és a külföldi segélyek csak a dzsihádisták (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Dzsih%C3%A1d>) csoportokhoz jutnak el, vallásháború fenyeget. Hiába próbálta közömbösségünk falát áttörni. 2013 nyarán a *Mar Musza* közösség alapítója titokban visszatért Szíriába, hogy segítsen kiszabadítani muszlim barátait az ISIS fogságából, és végül őt is elhurcolták. 2013. július 28-án

nyoma veszett Paolo Dall'Oglio atyának.

Jakab atya, aki Dall'Oglio távollétében most a *Mar Elian* kolostor vezetője, egészen más személyiség: nem tehetséges szónok, nem karizmatikus személy, nem szenvedélyes olasz, hanem sok szíriaihoz hasonlóan, akikkel találkoztam, büszke, átgondolt és rendkívül udvarias ember, meglehetősen magas, széles arca és rövid fekete haja van.

Őt persze nem ismerem jól, bár részt vettem a miséjén, amelyet – ahogy minden keleti templomban – varázslatosan szép éneklés díszített, és az ezt követő ebédén megfigyelhettem, mennyire melegen beszélgetett a hívekkel és a helyi méltóságokkal. A vendégek távozása után picike szobájába vezetett, és egy székre ültetett a keskeny ágygal szemben, amelyen ő ült a fél óras interjú alatt.

Nemcsak azzal lepett meg, hogy bátran kritizálta a kormányt, és nyíltan beszélt a saját keresztény közösségén belüli kedvezőtlen változásokról, hanem viselkedésével is mély benyomást tett rám: nyugodt, nagyon lelkiismeretes, belső tartással rendelkező, aszketikus szolgálja Istennek, aki most, hogy *Karjataan* ostromlott keresztényeinek gondozását és a kolostori közösség vezetését kapta feladatként Istentől, minden erejével ezt a közszolgálatot teljesíti. Nyugodtan és olyan lassan beszélt – gyakran csukott szemmel –, mintha tudatosan lelassította volna a szívverését, és az interjú idejét arra használta volna, hogy pihenjen más, megerőltetőbb kötelezettségei közt. Még a szavait is nagy gonddal válogatta meg, és gondolatait nyomdakész mondatok formájában fejezte ki. Amit mondott, annyira tiszta és politikailag annyira találó volt, hogy újra és újra azt kérdezgettem, nem lesz-e túl veszélyes szó szerint idéznem. Akkor kinyitotta meleg, sötét szemeit, és fáradtan bólintott – igen, mondta, mindent leírhat, különben nem mondtam volna. A világnak tanulnia kell abból, ami Szíriában történt.

Ez a fáradtság tette rám a legnagyobb benyomást; olyasvalaki kiemeltsége volt ez, aki nemcsak felfogta, hanem valóban el is fogad-

ta, hogy ebben az életben már nem pihenhet meg. Az orvos vagy a tűzoltó kimerültsége volt ez, aki akkorra tartalékolja energiáit, amikor a veszély mindent elsöprővé válik. És Jakab atya a háború közepette valóban orvos és tűzoltó volt, nemcsak a félelemben élő lelkeké, hanem a szűkölködő testeké is, akiknek vallásuktól függetlenül ételmezt, védelmet, ruházatot, szállást és mindenekelőtt részvétet nyújtott a templomában. Menekültek százainak, ha nem ezreinek, nagy többségükben muszlimoknak adott szállást a kolostor és a *Mar Musza* közösség. És nemcsak ezt: Jakab atya gondoskodott a béke, többek közt a vallások közti béke fenntartásáról is, legalább *Karjatainban*. Elsősorban neki – a nyugodt, komoly Jakab atyának – köszönhető, hogy a különböző civil és katonai csoportok, a kormány és az ellenzék szövetségesei megegyeztek abban, hogy kitiltják a városból a nehézfegyvereket. Neki, aki a hivatalos szír egyházat bírálta, sikerült meggyőznie a plébánia csaknem minden keresztényét, hogy helyben maradjon. „Mi, keresztények ennek az országnak a tagjai vagyunk, még akkor is, ha az itteni és európai fundamentalisták nem szeretik ezt hallani” – mondta nekem Jakab atya. „Az arab kultúra a mi kultúránk!”

Keserőséggel reagált bizonyos nyugati politikusok felhívására, hogy csak a keresztény arabokat fogadják be. Ugyanaz a Nyugat, amely ujját sem mozdította a sokféle vallású szíriaiak millióiért, akik békéért, demokráciáért és emberi

jogokért tüntettek, ugyanaz a Nyugat, amely elpusztította Irakot és mérges gázzal látta el Aszadot, ugyanaz a Nyugat, amely változatlanul szövetségese Szaúd-Arábiának, a dzsihádisták fő támogatójának – ugyanaz a Nyugat most aggódik az arab keresztényekért? Már a pusztá gondolata is nevetésre készítet – mondta Jakab atya a legkisebb mosoly nélkül. Majd csukott szemmel folytatta: „Ezek a politikusok az ilyen felelőtlen kijelentéseikkel olajat öntenek a vallási gyűlölködés tüzére, amely minket, keresztényeket fenyeget.”

Jakab atya felelőssége folyamatosan növekszik, és ő zokszó nélkül viseli. A kolostori közösség külföldi tagjainak el kellett hagyniuk Szíriát, ők Észak-Irakban kerestek menedéket. A megmaradt hét szír szerzetes és nővér megosztva szolgál a *Mar Musza* és a *Mar Elian* kolostorban. Mivel a háborús frontvonal folyamatosan változik, *Karjataint* hol a szír kormány, hol az ellenkező oldal katonái uralják. A szerzeteseknek és nővéreknek mindkét oldallal meg kellett egyezniük, és polgártársaikhoz hasonlóan viselniük kellett a kormányoldal bombatámadásait, amikor a város az ellenzék kezén volt. A dolgok azonban megváltoztak, ahogy az ISIS egyre mélyebben hatolt be Szíria hátországába. „Az iszlám hátborzongató képét mutató terrorista kultusz, az ISIS fenyegetése elérte a mi környékünket is” – írta Jakab atya egy francia barátjának, pár nappal elrablása előtt. „Nehéz eldöntenünk, hogy mit tegyünk. Elhagyjuk az otthonunkat? Szá-

munkra ez nagyon nehéz. Rettenetes szembenéznünk azzal, hogy cserben hagytak minket – elsősorban a keresztény világ, amely elhatározta, hogy távolságot tart, hogy távol tartsa magától a veszélyt. Semmit sem jelentünk nekik.”

Ebben a néhány sorban, amelyet kapkodva vetett oda, két gondolat jellemzi Jakab atyát. Az első így kezdődik: „Az iszlám hátborzongató képét mutató terrorista kultusz, az ISIS fenyegetése...”. A második a keresztény világért aggódik: „Semmit sem jelentünk nekik.” Védelmézi a másik hitközösséget, miközben kritizálja a sajátját. Eppen akkor, amikor egy csoport az iszlám képviselőjének igényével lépett föl, és a Korán követelményeinek alkalmazása közvetlen fizikai fenyegetést jelentett számára és közössége számára, elrablása előtt néhány nappal Jakab atya változatlanul kitarított amellett, hogy ezek a terroristák eltorzítják az iszlám igazi arcát.

Nem értek egyet azokkal a muszlimokkal, akik az Iszlám Államra csak azzal az elkoptatott tiltakozással válaszolnak, hogy az erőszaknak semmi köze az iszlámhoz. Itt azonban volt egy keresztény – ráadásul egy pap –, aki szembesülve azzal, hogy egy másik vallás követői kiutasíthatják, megalázzhatják, elrabolhatják vagy megölhetik, mégis ragaszkodott ahhoz, hogy felmentse ezt a hitet. Istennek egy ilyen szolgálja azt a belső nagyságot mutatja meg, amellyel csak a szentek életében lehet találkozni.

Én magam azok közé tartozom, akik nem tudják védeni, és nem is szabad, hogy ilyen módon védjék az iszlámot. A mieink, a saját kultúránk, a saját országunk és saját magunk szeretete – önkritikával igazolja magát. A másik szeretete – a másik személyé, másik kultúráé és még inkább a másik vallásé – sokkal túláradóbb és nyúltabb. Igaz, hogy a másik szeretetének előfeltétele önmagunk szeretete. Az ember azonban csak akkor szerethet bele valamibe, ahogy Paolo és Jakab atya az iszlámba, ha az a valami más, mint ő. Másrészt az önszeretet, ha el akarja kerülni, hogy az önimádat, az öndicséret vagy önteltség áldozatául essék, küzdelmes, kételkedő és örökké kutató szeretet kell, hogy legyen. Mennyire igaz ma ez az iszlámra! Az a muszlim, aki nem küzd vele, nem kételkedik benne, és nem kérdez rá kritikusan, nem szereti az iszlámot.

Nemcsak a Szíriából és Irakból érkező borzalmas hírek és még

Paolo atya

szörnyűbb képek szólnak arról, hogy a rémtettek elkövetésekor a Koránt emelik a magasba, és „Allah akbar”-t kiáltanak minden lefejezéskor. A muszlim világ sok más országában is az iszlámra hivatkoznak az állami hatóságok, a kormányzati jellegű intézmények, a teológiai iskolák és a lázadó csoportok egyaránt, amikor elnyomják saját embereiket, hátrányos helyzetbe szorítják a nőket, üldözik, elűzik vagy lemészárolják azokat, akik másképp gondolkoznak, hisznek vagy élnek. Az iszlámra hivatkoznak, amikor asszonyokat köveznek meg Afganisztánban, amikor egész iskolai osztályokat mészárolnak le Pakisztánban, amikor lányok százait hajtják rabszolgasorba Nigériában, amikor keresztényeket fejeznek le Líbiában, amikor világhálós naplóírókat lőnek agyon Bangladesben, amikor piacokat bombáznak Szomáliában, amikor szűfikat (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%BAfizm>) és zenészeket gyilkolnak Maliban, amikor a rendszer kritikusaikat keresztre feszítik Szaúd-Arábiában, amikor a legjobb kortárs irodalmat betiltják Iránban, amikor a síitákat elnyomják Bahreinben, és akkor is, amikor síiták és szunniták egymást gyilkolják Jemenben.

Meg kell hagyni, hogy a legtöbb muszlim elutasítja a terrort, az erőszakot és az elnyomást. Ez nem üres kifejezés, hanem valóság, amelyet utazásaim során közvetlenül megtapasztaltam. A szabadságot azok értékelik a legtöbbre, akik nem születnek bele. Az utóbbi évek tömegfelkeléseinek zöme a demokráciáért és az emberi jogokért történt az iszlám világban. Ez nemcsak az elkezdett (és többnyire megbukott) forradalmakat jelenti majdnem minden arab országban, hanem a tiltakozó mozgalmakat is Törökországban, Iránban és Pakisztánban csakúgy, mint a választási urnák körüli zendüléseket a legutóbbi indonéz elnökválasztás során. Hasonlóan tanulságos az is, hogy hová irányul a jobb élet reményében megindult muszlim menekültáradat: a legkevésbé sem a vallási diktatúrák felé. Eközben a Moszulból és Rakkából jövő tudósítások aligha az ISIS-megszállók iránti lelkesedésről szólnak, sokkal inkább pánikról és kétségbeesésről. Az iszlám világ minden jelentős teológiai tekintélye visszautasította az ISIS azon igényét, hogy az iszlám nevében beszéljen, részletesen dokumentálták gyakorlatának és ideológiájának Korán-ellenességét, és szembenállá-

sát az iszlám teológia alapelveivel. Ne feledkezzünk meg az Iszlám Állam ellen küzdők soraiban azokról a frontharcosokról sem, akik maguk is muszlimok – kurdok, síiták, szunnita törzsek és az iraki hadsereg katonái.

Mindezt el kell mondanunk, hogy leleplezzük azt a koholmányt, amelyet az iszlám hívei és kritikusaik egyazon megfogalmazással egyformán terjesztenek: az iszlám háborút folytat a Nyugat ellen. Sokkal inkább: az iszlám háborút folytat önmaga ellen. Vagyis az iszlám világot olyan belső összeütközések rázzák meg, amelyeknek a politikai és néprajzi térképekre gyakorolt hatása felér az I. világháború felfordulásával. A többnépességű, többvallású és többkultúrájú Kelet, amelynek nagyszerű középkori irodalmi remekeiről tanultam; az a Kelet, amelyet hosszú kairói és bejrúti tartózkodásaim, gyermekkorom iszfaháni nyaralásai és a *Mar Musza* kolostorban tett látogatásaim során megszerettem; az a Kelet, amely – bár mindig veszélyben állt, és soha sem volt bajmentes – mégis élő valóság maradt: ez a Kelet megszűnik létezni éppúgy, ahogy az első világháború előtti Európa, amelyre a német író, Stefan Zweig 1920-ban nosztalgiaival és fájdalommal tekintett vissza.

Mi történt? Az ISIS nem tegnap született, nem is a polgárháborús Irakban és Szíriában kezdődött. Bármennyire helytelenítik is a módszereit, ideológiáját a *vahhábizmus* (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Vahh%C3%A1bizmus>), olyan mozgalom, amelynek hatása túllép az iszlám világ mai határain, és a *szalafizmus* (https://hu.wikipedia.org/wiki/Szerkeszt%C5%91:Neo/Szalafi_mozgalom) formájában különösen vonzóvá vált a fiatal európaiak körében. Az a tény, hogy az ISIS által használt iskolai tankönyvek és tanulmányok 95 százalékban egyeznek a Szaúd-Arábiában használtakkal, azt jelzi, hogy nemcsak Irakban és Szíriában osztják fel a világot mereven „tiltott”-ra és „megengedett”-re, nemcsak ott osztják ketté az emberiséget hívókre és hitetlenekre. Az olajipar dollármilliárdos támogatásának köszönhetően a mecsetek, a könyvek és a televízió évtizedek óta pártolja azt a világnézetet, amely minden másban hívőt eretnökké nyilvánít – gyalázza, rettegésben tartja, rágalmazza és sértegeti őket. Amint szokássá válik mások módszeres, naponkénti rágalmazása, már csak következmény, hogy eljussunk

a végkövetkeztetésig: életük mit sem ér. Milyen jól ismerjük ezt a német történelemből! Hosszú romlásnak, különösen a vallási képzelőerő elkorcsosulásának jelenlegi végpontját, nem pedig a kezdetét mutatja, hogy ez a vallási fasizmus egyáltalán elgondolhatóvá vált, hogy az ISIS oly sok harcossra és még több szimpatizánsra lel, hogy szinte ellenállás nélkül képes lerohanni teljes országokat és milliós városokat.

Közel-keleti tanulmányaimat 1988-ban kezdtem; a Korán és a költészet voltak a témáim. Akik ezeket a tárgyakat klasszikus formájukban tanulmányozzák, gyorsan elérnek ahhoz a ponthoz, ahol már nem képesek tovább összebékíteni a múltat és jelent, és reménytelenül érzélgőssé válnak. Természetesen a múlt nemcsak békés és tarkabarka szivárvány volt. Filológusként mégis a misztikusok, filozófusok, szónokok és teológusok írásaira összpontosítottam. Az iszlám irodalom más tanulóimhoz hasonlóan csak csodálni tudtam eredetiségét, szellemi látókörét, esztétikai erejét és tiszta emberségét Ibn Arabi spiritualitásában, Rumi költészetében, Ibn Khaldún történetírásában, Abd al-Qahir al-Jurjani költői teológiájában, Averroës filozófiájában, Ibn Battúta úti beszámolóiban és az Ezeregyéjszaka evilági meséiben – igen, evilágiak és erotikusak, és egyben feministák is –, miközben át- meg átjárja őket a Korán lelke és nyelve. Kétségtelen, hogy ezek a nagy irodalmi művek nem újságírói riportok, és kétségtelen, hogy ennek a fejlett civilizációnak a társadalmi valósága sokkal sötétebb és erőszakosabb volt, ahogyan bármely más kor valósága is. Mégis, ezek az irodalmi tanúk elmondták nekem, hogy mi az, ami egykor elképzelhető, sőt magától értetődő volt az iszlámon belül. Mindebből semmi, egyáltalán semmi nem található a modern iszlám vallási kultúrájában – semmi, ami legalább távolról hasonlítana mélységében vagy vonzerejében azon írásokhoz, amelyekhez tanulmányaim során eljutottam. És akkor még semmit sem mondtunk az iszlám építészetéről, művészetéről, zenei kultúráról, amelyek ma már szintén nem léteznek.

Saját területemhez, a szépirodalomhoz fordulok, hogy szemléltessem a kreativitás és szabadság eme hiányát. Volt olyan idő, amikor elképzelhető, sőt magától értetődő volt, hogy a Koránt mint költői szöveget kell megközelíteni, ame-

lyet az irodalomtudomány módszereivel és eszközeivel kell megérteni, mint egy verset. Elképzelhető, sőt magától értetődő volt, hogy egy muszlim teológus egyúttal irodalomtudós és műértő, sőt maga is költő legyen. Ezzel szemben napjainkban saját tanáromat, Nasr Hamid Abu Zaidot Kairóban eretnokséggel vádolták, egyetemi állásából kidobták, és még arra is rákényszerítették, hogy elváljon a feleségétől, mert a Korán-tudományt az irodalomtudomány részeként értelmezte. Így a Koránnak az a megközelítése, amely hosszú időn át magától értetődő volt, és amelyet – ahogy Nasr Abu Zaid kifejtette – a klasszikus iszlám teológia legjelentősebb tudósai használtak, ma elképzelhetetlen. Azt, aki ma a Koránt ezen a kétségtelenül hagyományos módon közelíti meg, üldözik, büntetik és eretneké nyilvánítják.

Valójában a Korán nemcsak azért költemény, mert sorai rimelnek, hanem mert felkavaró, titokzatos és többjelentésű képekben beszél; nem könyv, inkább szavalt; egy ének kottája, amely ritmusával, hangutánzásával és dallamaival indítja meg arab hallgatóit. Az iszlám teológia nemcsak felismerte a Korán esztétikai minőségét, hanem tovább is ment, irodalmi szépségét az iszlám hitelesítő csodájának tekintette. Ezzel ellentétben ma az egész iszlám világban azt láthatjuk, hogy mi történik, ha figyelmen kívül hagyjuk vagy nem értjük meg egy szöveg nyelvi szerkezetét. A Korán használati útmutatóvá súly-

lyedt, amelyből kikereshetjük ezt vagy azt a figyelemfelkeltő szót, így irodalmi ereje politikai dinamittá vált.

Gyakran állítják, hogy az iszlámnak át kell mennie a felvilágosodás tüzén, vagy azt, hogy a modernitásnak győzedelmeskednie kell a hagyományon. Ez azonban túlságos leegyszerűsítésnek tűnik, tekintettel arra, hogy az iszlám múltja sokkal felvilágosultabb, mint a jelené, és hagyományos írásai gyakran sokkal modernebbek, mint jelenlegi teológiai eszmecekeréi. Mindenesetre az, hogy az iszlám kultúra elbűvölte Goethét, Proustot, Lessinget és Joyce-t, aligha a felvilágosultság hiányának a jele. Ezek az írók az iszlám könyveiben és műemlékeiben olyasmit láttak, amit mi, akik gyakran és könnyörtelenül szembesülünk az iszlám jelen állapotával, már nehezen veszünk észre. Az iszlám problémája nem a hagyomány, hanem a *teljes szakítás* a hagyományval – az iszlám kulturális emlékeinek elvesztése, civilizációs emlékezetkiesése.

A modernizációt a Kelet minden népe a gyarmatosítás és a világi diktatúrák könnyörtelen kényszeré-
ként ismerte meg. Például az iráni nőknek nem engedték meg, hogy fokozatosan elhagyhassák a fejkendőt, ehelyett 1936-ban a sah kiküldte katonáit az utcákra, hogy erőszakkal tépjék le a fejükről. Ellen-
tétben Európával, ahol az emberek a modernitást (különböleg kudarcok és bűncselekmények ellenére) olyan felszabadulási folyamatként élték

meg, amely évtizedeken, sőt évszázadokon ívelt át, a Közel-Kelet modernizációja jórészt erőszakra épült. Így a modernitás nem szabadságot, hanem kizsákmányolást és önkényuralmat jelentett.

Képzelnék el az olasz elnököt, amint autójával behajt a Szent Péter Bazilikába, koszos bakancsában odacsámpázik az oltárhoz, és ostorral arcon vágja a pápát – nagyjából ezt jelenti az, ami 1928-ban történt, amikor lovaglócsizmájában Reza sah átmasírozott az iráni Qom szentélyén, és az imám felszólítására, hogy vegye le a csizmáját, mint minden más hívő, ostorral az arcába csapott. A Közel-Kelet más országaiban is hasonló eseményeket és kulcsfontosságú pillanatok találunk, olyan országokban, amelyek nem lassanként távolodtak el múltjuktól, hanem megpróbálták eltörölni és elfelejteni.

Joggal gondolhatnánk, hogy a vallásos fundamentalisták, akik a nacionalizmus kudarca után befolyást szereztek az iszlám világban, értékelni fogják a saját kultúrájukat. Éppen az ellenkezője igaz: azon igyekezetükben, hogy az eredeti tisztaság mesebeli állapotához térjenek vissza, nemcsak mellőzték az iszlám hagyományt, hanem buzgóan küzdöttek is ellene. Az ISIS képromboló tevékenysége csak azok számára meglepő, akik nem tudják, hogy Szaúd-Arábiában jóformán nem maradtak ősi ereklyék. Mekkában a vahhabiták lerombolták a Próféta legközelebbi rokonainak sírjait és mecseteit, de még a próféta szülőházát is. Medinában a Próféta történelmi mecsetjét gigantikus új építményre cserélték, és ott, ahol pár éve még Mohamed és felesége, Khadija háza állt, most nyilvános illemhely üzemel.

Tanulmányaim a Korán mellett az iszlám miszticizmusra, vagyis a szúfizmusra irányultak. A miszticizmus csekély jelentőségűnek és ezoterikusnak tűnik, egyfajta földalatti kultúrának. Az iszlám szövegek környezetében semmi sem állhat ennél messzebb a valóságtól. Egészen a huszadik század közepéig a szúfizmus volt a népi vallásosság alapja, csaknem az egész iszlám világban, az ázsiai iszlámban még mindig az. Ugyanakkor a miszticizmus lelke áthatotta az iszlám magaskultúrát, különösen a költészetet, a képzőművészetet és az építészetet. A vallásgyakorlás legáltalánosabb formájaként a szúfizmus a jogtudósok ortodoxiájának etikai és esztétikai ellensúlya volt. Isten

mindenek feletti könyörületességét a Korán minden betűje mögött megtalálta, a vallásban mindig a szépségre törekedett, és elismerte más hitekben az igazságot, kifejezetten átvette az ellenszereket parancsát a kereszténységből. Ily módon a szűfizmus az iszlám társadalmakat olyan értékekkel, történetekkel és hangokkal töltötte fel, amelyeket a hitbuzgalom szó szerinti formái soha nem nyújthattak volna. Megélt iszlámként a szűfizmus sohasem tagadta a törvényes iszlámot, inkább tárgította, mindennapi formáját szelídőbbé, befogadóbbá, türelmesebbé, és – a zenén, a táncban és a költészetben keresztül – az érzéki tapasztalatokra nyitottabbá tette.

Ebből vajmi kevés maradt. Ahol az iszlám fundamentalisták megvetették a lábukat, kezdve a tizenkilencedik századi Arábiával, folytatva minapi hatalomátvételükig Maliban, azzal kezdték, hogy betiltották a szűfi ünnepeket és a misztikus írásokat, lerombolták a szentek sírjait, levágták a szűfi vezetők hosszú haját (vagy egyszerűen legyilkolták őket). És nemcsak az iszlám fundamentalisták. A tizenkilencedik és a korai huszadik század újítói és valláskorszerűsítői a népi iszlám hagyományait és szokásait elmaradottnak és ódinak nyilvánították. Tekintettel arra, hogy az újítók nem értékelik a szűfi irodalmat, olyan nyugati tudósokra hárul a feladat, mint az 1995-ös békedíjas orientalista Annemarie Schimmel, hogy a szűfi kéziratokat gondozzák és megvédjék a pusztulástól. Még ma is csak maroknyi muszlim értelmiségi áll szóba saját hagyomány gazdagságával. Az iszlám világ történelmi városközpontjai tele vannak romos műemlékekkel, megrongáltak, elhanyagolták és szeméttel borították őket, így szemléletesen képviselik az iszlám szellem hanyatlását.

Igy van ez a világ legnagyobb bevásárlóközpontjával Mekkában, nem messze a Kábától. A fényképeknek hinnünk kell: a Kábát, az iszlám legszentebb helyét, ezt az egyszerű, mégis csodálatos építményt szó szerint beárnyékolja a Gucci és az Apple. Talán kevesebb figyelmet kellene szentelnünk nagy teoretikusaink iszlámjának, és többet nagyanyáink iszlámjának.

Kétségtelen, hogy néhány ország történelmi épületeit és mecseteit helyreállították, de ez csak azután történt, hogy nyugati történészek és hozzám hasonló nyugatos muszlimok felismerték a hagyomány érté-

két. Sajnos száz év késéssel érkezünk a helyszínre, amikor az épületek már összeomlottak, az építészeti technikák feledésbe merültek, és a könyvekre már senki nem emlékezett. Mégis hittünk abban, hogy legalább a megmaradt dolgok alapos tanulmányozására lehet időnk. Tényleg úgy érzem magam, mint egy régész a háborús övezetben, gyorsan és rendszerezés nélkül össze kell szedni az ereklyéket, hogy a későbbi generációk legalább a múzeumokban megnézhesék őket. Bizonyos muszlim országokban még készülnek kiemelkedő művészi alkotások, ez nyilvánvaló a biennálékon, a filmfesztiválokon és a Frankfurti Könyvvásáron. De ennek a kultúrának édeskevése köze van az iszlámhoz. Nincs már iszlám kultúra, ha van is, nem minőségi. Egy hatalmas szellemi összeroppanás törmeléke kering körülöttünk, és hullik a fejünkre.

Van még egyáltalán remény?

Az utolsó leheletig van remény – ezt tanítja nekünk Paolo Dall'Oglio, *Mar Musza* alapítója. Írásainak központi gondolata a remény. Dall'Oglio tanítványa és helyettese, azaz Jakab atya elrablásának másnapján *Karjataan* muszlimjai önként jöttek a templomba, hogy imádkozzanak érte. Mindenképpen reményt ad, hogy a szeretet átlépi a vallások, népcsoportok és kultúrák határait. Az ISIS hírei és képei hatalmas megdöbbenést okoznak, és ellentétes erőket támasztanak. Végre valahára az iszlám ortodoxián belül is nő az ellenállás a vallás nevében elkövetett erőszakkal szemben. Ráadásul az utóbbi pár év során tanúi lehettünk egy új vallásos gondolkodásmód kialakulásának, talán kevésbé az iszlám szívében, Arábiában, inkább a periferiáján: Ázsiában, Dél-Afrikában, Iránban, Törökországban és (nem utolsó sorban) a nyugati muszlimok közt. A folyamat hasonló Európa második világháború utáni ön-újraépítési folyamatához.

Mindez visszavisz Jakab atya második, számomra emlékezetes állításához, nevezetesen ahhoz a megjegyzéséhez, amellyel a keresztény világ állásfoglalását jellemezte vele és szír környezetével kapcsolatban: „Semmit sem jelentünk nekik.” Muszlimként nem az én tisztem, hogy a világ keresztényeinek szemrehányást tegyek közömbösségük miatt, akár a szír és iraki emberek iránt általában, akár ott élő hitestvéreik iránt. Mégis nehéz visszafogni ezt a szemrehányást, amikor

látom országunkban az általános közömbösséget a Közel-Keleten lejátszódó, tényleg a végidőket idéző csapással szemben, amelyet szögesdrótkerítésekkel, hadihajókkal, mumusokkal és mentális szemellenzőkkel próbálunk sakkban tartani. Mindössze három órányi repülőútra Frankfurtól teljes népcsoportokat irtanak ki vagy üznek el, lányokat vetnek rabszolgaságba, az emberiség legfontosabb kulturális emlékeit robbantják fel barbárok, kultúrák tűnnek el, és velük együtt ősi néprajzi, vallási és nyelvi sokszínűségük, amely Európától eltérően a huszonegyedik századig részben megmaradt. Mégsem kapaszkodunk össze és nem állunk a lábunkra, amíg a háború itt helyben le nem sújt ránk, ahogyan Párizsban tette, vagy amíg az előle menekülő emberek be nem zörgetnek a kapunkon.

Jó dolog, hogy – ellentétben a 2001. szeptember 11-e után történetekkel – társadalmaink a szabadságot állítják szembe a terrortal. Felüldítő látni, hogy Európában, és különösen Németországban milyen sokan támogatják a menekülteket. Am ez a tiltakozás és szolidaritás túl gyakran közömbös marad politikailag. Társadalmunk nem vitatja meg széles körben a terror és a menekültáradat okait, ahogyan azt sem, hogy talán a saját politikánk súlyosbítja a határainktól nem messze zajló katasztrófát. Nem kérdezzük meg, hogy az összes többi ország közül miért éppen Szaúd-Arábia a legfőbb szövetségünk a Közel-Keleten. Nem tanulunk a hibáinkból, amikor vörös szőnyeggel fogadunk egy olyan diktátort, mint el-Sisi tábornok. Vagy rossz tanulságokat vonunk le, mint amikor az Irakban és Szíriában folyó végzetes háborúkból arra következtetünk, hogy legjobban kivülről maradunk, még akkor is, ha népirtás folyik. Ötletünk sincs, hogyan lehetne megakadályozni a szíriai kormány által az utóbbi négy évben saját népe ellen elkövetett gyilkosságokat. Hasonlóképpen, láthatóan kiegyeztünk egy új vallási fasizmus létezésével, amely nagyjából akkora területet ellenőriz az iráni határtól a Földközi-tengerig, mint Nagy-Britannia.

Nyilván nincs egyszerű válasz arra a kérdésre, hogy miként szabadítsunk fel egy olyan milliós várost, mint Moszul – bár a kérdést komolyan még fel sem tettük. A nemzetek közössége számára azonban egy olyan szervezet, mint az ISIS, a maga becsült harmincezer harcosával nem legyőzhetetlen – nem en-

gedhetjük meg a létezését. „Ma itt vannak nálunk,” mondta Moszul katolikus püspöke, Yohanna Petros Muoche, amikor segítségért könyörgött a Nyugatnak és más világhatalmaknak, hogy űzzék ki Irakból az ISIS-t. „Ma itt vannak nálunk, holnap ott lesznek nálatok.”

Nem szeretnék belegendolni, hogy minek kell még történnie, mire figyelembe vesszük Moszul püspökének figyelmeztetését. Mindenestre, az ISIS propaganda-logikájának része az egyre magasabb szintű rémületkeltés, hogy biztosan eljusson a tudatunkig. Amikor már nem háborított föl minket a lefejezése előtt rózsafüzért imádkozó keresztény túszt látványa, az ISIS egész keresztény csoportokat kezdett lefejezni. Amikor a lefejezéseket kitiltottuk a képernyőnkől, az ISIS felégette Moszul Nemzeti Múzeumának műremekeit. Miután megszoktuk az összetört szobrok látványát, az ISIS olyan ősi romvárosokat tett a földdel egyenlővé, mint Kalhu és Ninive. Amikor a jeziditák (iraki kurdok) kitelepítése már nem érdekelt minket, átmenetileg a tömeges megerőszkölések híre riasztott fel szendergésünkből. Amikor azt hittük, hogy a terror Irakra és Szíriára korlátozódik, gyilkos videókat kaptunk Líbiából és Egyiptomból. Miután hozzászoktunk, hogy naponta fejeznek le valakit, másokat meg keresztre feszítenek, továbbléptek: az áldozatot először lefejezték, azután keresztre feszítették, ahogy ez Líbiában gyakori. Palmirát nem egyszerre robbantották fel, hanem épületről épü-

letre, többhetes időközökben, hogy minden esemény új hír legyen.

Ennek nem lesz vége. Az ISIS mindaddig fokozza a rémületkeltést, amíg mindennapi európai életünkben meg nem látjuk, meg nem halljuk, át nem érezzük, hogy ez a borzalom nem ér véget magától. Párizs csak a kezdet volt, és a lyoni lefejezés nem az utolsó. Minél tovább várunk, annál kevesebb lehetőségünk marad. Más szavakkal, már most is túl késő van.

Hirdethet-e háborút egy béke-díjas? Nem hadba hívok, csak rámutatok, hogy háború van – és nekünk, közeli szomszédoknak is válaszolnunk kell erre; lehet, hogy katonai eszközökkel, de mindenekelőtt sokkal nagyobb elszántsággal, mint amilyet eddig a diplomataink vagy a polgári társadalom mutatott. Mert ezt a háborút nem lehet már csak Szíriában és Irakban befejezni. Ezt a háborút csak a hadban álló hadseregek és fegyveresek mögött álló hatalmak fejezhetik be; Irán, Törökország, a Perzsa-öböl menti országok, Oroszország és (nem utolsó sorban) a Nyugat. Kormányaink csak akkor fognak megmozdulni, ha társadalmaink nem fogadják el többé az örületet. Bármit teszünk is ezen a ponton, valószínűleg hibáznunk fogunk. Am a legnagyobb hibát akkor követjük el, ha semmit nem teszünk vagy túl keveset teszünk az ISIS és az Aszad-rendszer tömeggyilkosságai ellen Európa közöbén.

„Épp most tértem haza Aleppóból” – folytatta május 21-én, pár nappal elrablása előtt írt levelét

Jakab atya –, „ebből a városból, amely a büszkeség folyójának partján, a Kelet központjában fekszik. Most egy lesoványodott rákos aszszonyhoz hasonlít. Mindenki menekül Aleppóból, különösen a szegény keresztények. A tömegmészárlások nemcsak a keresztényeket emészti, hanem a teljes szír népességet. Nehéz a hivatásunkat megélni, különösen azután, hogy nyoma veszett Paolo atyának, a huszonegyedik század kimagasló tanítójának és a párbeszéd kezdeményezőjének. Most éppen a közösségben megosztott szenvedést tapasztaljuk meg párbeszédként. Szomorkodunk ebben az igazságtalan világban, amely osztozik a háború áldozataiért viselt felelősségben, a dollár és az euró világában, amely csak a saját polgáraival törődik, csak a saját gazdagságáról és biztonságáról gondoskodik, miközben a világ többi része éhségtől, betegségtől és háborútól haldoklik. Úgy tűnik, mintha egyetlen célja az lenne, hogy olyan területet találjon, ahol háborúkat indíthat, és tovább növelheti a fegyverek és repülőgépek eladását. Hogyan mentik fel önmagukat ezek a kormányok, amikor véget vethetnének a vérfürdőnek, ám semmit, de semmit nem tesznek? Nem a hitemet féltém, hanem a világot. Azt kérdezzük magunktól: Jogunk van élni, vagy sem? A válasz már adott, mert ez a háború világos válasz, világos, mint a nap. Így az igazi párbeszéd, amelyet ma élünk, a könyörület párbeszéde. Bátorság, kedveseim, veletek vagyok és ölelek benneteket, Jakab.”

Aleppo

2015. július 28-án, két hónappal Jakab atya elrablása után, az ISIS elfoglalta *Karjataan* kis városát. A lakosok nagy része az utolsó pillanatban elmenekült, de kétszáz keresztényt elraboltak. Egy hónappal később, augusztus 21-én bulldozerek rombolták le a *Mar Elian* kolostort. Az ISIS által közzétett fényképeken látható, hogy egyetlen kő sem maradt az 1700 éves alapokból. Két héttel később, szeptember 3-án egy az ISIS-hez tartozó világháló oldal fényképeket tett közzé, amelyeken *Karjataan* keresztényeinek egy része látható egy iskolai vagy rendezvényterem első soraiban. Borotvált fejük, csont és bőr testük, üres tekintetük mutatja a fogság jegyeit. Jakab atya is azonosítható a képeken, egyszerű ruhában, szintén soványan és borotvált fejjel, szemében az aggodalom jól látható jeleivel. Száját eltakarja a kezével, mintha nem akarná elhinni azt, amit lát. A csarnok emelvényén egy széles vállú, hosszú szakállú ember látható harci felszerelésben, amint egy szerződést ír alá. Ez a dzimma (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Dzimma>) néven ismert szerződés, amely a keresztényeket a muszlim törvényekre kötelezi. Keresztényeknek tilos templomokat és kolostorokat építeni, és nem hordhatnak magukkal keresztet vagy Bibliát. Papjaik nem viselhetik egyházi ruházatukat. Muszlimok nem hallhatják a keresztények imádságait, nem olvashatják írásait, és nem léphetnek be templomaikba. A keresztények nem viselhetnek fegyvert, és feltétel nélkül engedelmessékedniük kell az iszlám állam előírásainak. Fejüket lehajtva, panasz nélkül kell viselniük minden igazságtalanságot, és ha életben akarnak maradni, különleges fejadót kell fizetniük, a dzsziját (<http://www.e-nyelv.hu/2016-09-22/dzsizja/>). Gyomorforgató olvasmány ez a szerződés: égbekiáltó módon első- és másodosztályú emberekre osztja Isten teremtményeit, és nem hagy kétséget afelől, hogy az emberi

lényeknek van még egy harmadik osztálya is, akiknek az élete még kevesebbet ér.

Jakab atya arcán nyugodt, de teljesen lehangolt és elhagyatott tekintet ül, ahogy száját eltakarja a kezével. Számolt saját vértanúságával. De túsul esett plébániájának látványa – a gyerekeké, akiket megkeresztelt, a szerelmes pároké, akiket összehadott, az időseké, akiknek föladata a betegek kenetét – elég ahhoz, hogy esztét veszítse még egy olyan komoly, belsőleg oly erős és Isten-szerető férfi is, mint Jakab atya. Végül is túsztársai miatta maradtak *Karjataanban*, ahelyett, hogy sok más keresztényhez hasonlóan elmenekültek volna. Jakab atya kétségtelenül bűnösnek hiszi magát, de én biztos vagyok abban, hogy Isten másképp ítéli meg.

Van remény? Igen, van remény. Mindig van remény. Már megírtam ezt a beszédet, amikor hírt kaptam Jacques Mourad szabadulásáról. *Karjataan* lakói kiszabadították a börtönből, majd a beduinok segítségével álrühában kihozták az ISIS területéről. Most tért vissza testvéreiehez és nővéreiehez a *Mar Musza* közösségbe. Nyilván sok ember vett részt a mentésben, mindannyian muszlimok; mindannyian az életüket kockáztatták egy keresztény papért. A szeretet ismét erősebbnek bizonyult a vallási, etnikai és kulturális határoknál.

És mégis, bármilyen nagyszerű is ez a hír – tényleg csodálatos a szó valódi értelmében –, aggodásunk mégis meghaladja örömünket, első sorban Jakab atyáért. *Karjataan* további kétszáz keresztényének élete most még nagyobb veszélyben van, mint szabadulása előtt. És még mindig nincs nyoma Jakab atya tanítójának, Paolo atyának, az iszlámot szerető keresztény közösség alapítójának. Mégis, az utolsó lehetünkig van remény.

Egy békedíj elnyerője nem buzdíthat háborúra. De imára szólíthat. Hölgyeim és uraim, szokatlan ké-

réssel szeretnék előállni – bár egy templomban ez nem szokatlan. Szeretném, ha beszédem végén tartózkodnának a tapstól. Helyette imádkozzanak Paolo atyáért és *Karjataan* kétszáz elrabolt keresztényéért, a gyerekekért, akiket Jakab atya keresztelt, a szerelmesekért, akiket összehadott, és az öregekért, akiknek föladata a betegek kenetét. Es ha nem vallásosok, kívánjanak jót azoknak, akiket elraboltak, és Jakab atyának, akinek most meg kell küzdenie azzal, hogy csak őt szabadították ki. Mert mi más az imádság, mint jókívánság Istennek címezve? Hiszek a jókívánságokban, és hiszem, hogy Istennel vagy Isten nélkül, de hatásuk van világunkban. Jókívánságok nélkül az emberiség sohasem építette volna egymásra azokat a köveket, amelyeket olyan felelőtlenül rombol le a háborúkban.

Így aztán, tisztelt hölgyeim és uraim, azt kérem önöktől, hogy imádkozzanak Jacques Mouradért, imádkozzanak Paolo Dall'Oglióért, imádkozzanak *Karjataan* elrabolt keresztényeiért, imádkozzanak a túsok szabadulásáért, Szíria és Irak szabadságáért. Örülnék, ha felállnának, és így a testvériség képének bemutatásával ellensúlyozni tudnánk a terroristák gyilkos videóit.

Navid Kermani

Navid Kermani iráni származású német író és újságíró, Kölnben él. 2015-ben neki ítélték oda a Német Könyvkereskedők Békédíját; a fentiekben a díjátadás alkalmából, 2015. október 18-án a frankfurti Pauluskirchében elmondott beszédét közöltük.

Ford. Farkas István

Forrás:

<http://www.plough.com/en/topics/justice/politics/religious-liberty/love-in-syria>

ELŐFIZETÉS – a befizetés módja megváltozik!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2018. január 31-ig** újítsák meg előfizetésüket. A lap ára a nyomdaköltség emelkedése miatt 300,- Ft, az éves előfizetés **1800,- Ft** lesz, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt 3000,- Ft*.

A befizetés lehetőleg **banki átutalással** a lapot terjesztő KISZE Bt. számlájára (10918001-00000057-09540006), vagy az Unicredit Bank bármely fiókjában a fenti számlára történő **pénztári befizetéssel** történjék. Rózsaszín **belföldi postautalvánnyal** is lehet, ekkor a KISZE Bt. és a bankszámlaszám kerüljön a címzett helyére. – A „Közlemény” rovatnak **mindhárom esetben tartalmaznia kell** az előfizető nevét és címét, valamint az „ÉV”-jelzést és a példányszámot. – A terjesztéssel kapcsolatos bármilyen ügyben Gromon András főszerkesztőtől lehet tájékoztatást kérni.